

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

Lex, Legislator.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

veritas, vel ut sunt effecta Dei. Nam ita juravit Moyses Deut 3. & 4. Resp. etiam licere jurare per creaturas, ut res creatae, iuramento execratorio, tunc enim Deo creatura offertur, qui vocatur in testem, ut in ea iudicium exerceat, si falso juretur. Busæus.

Quæres : An iuramenta coacta etiam ex metu cadentia in virum constantem, sint obligatoria. Resp. esse, si non desint tres conditiones obligatoriae, de quibus *in c. verum* & *in cap. si verò. de jurejurand* quia est illa communis sententia. 3. Quia fieret Deo irreverentia, si non impleretur hujusmodi iuramenta, cum sint Deo teste facta, & sint de materia licita. Busæus.

Quæres : An ratione circumstantiarum perjurium possit fieri veniale peccatum, vel ratione levitatis materiae, vel coactionis, vel ignorantiae, vel inadvertentiae, vel joci, seu intentionis non jurandi. Resp. 1. de levitate materiae in assertorio iuramento perjurium, juxta communem sententiam semper esse mortale, in promissorio vero esse veniale, ut Syl. Sot. Nav Resp. 2. de coactione, secundum Panorm. & Gloss. perjuria coacta esse venialia. S. Thom. & alii tamen communiter volunt esse mortalia, & ratio est, quia coactio non facit involuntarium perjurium. Resp. 3. De ignorantia, si sit crassa, vel affectata, non excusare à mortali, si verò sit invincibilis & improbabilis, excusari à mortali, & secundum Sylv. etiam à veniali, si debita diligentia sit adhibita. Addit tamen, si quis de re, de qua dubitet, juret, tamquam de re certa, committere peccatum mortale. Resp. 4. De inadvertentia, ea excusari à mortali, quando lingua præcurrit mentem. Resp. 5. De joco, à mortali peccato, de communi sententia non excusare. Quod videtur tantum esse verum de perjuriis per Deum, & creaturas factis, non autem de perjuriis per falsos Deos. Hæc Busæus.

L.

*Ligatum.*Vide v. *Hæres, Substitutio, Testamentum.**Lex. Legislator.*Vide v. *Privilegium.*

1. Lex est regula quædam, seu ordinatio rationis promulgata (per scripturam aut vocem, ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, seu ab eo qui potestatem habet obligandi. Lex principaliter respicit bonum commune, secundario vero privatum, differtq; à præcepto, quod præceptum imponi possit personæ particulari, lex vero communitati imponi solet. *tom. 2. de Legibus in genere & in particulari, Diss. 1. quest. 1. punct. 1. n. 1. 2. & 3.*

2. Ad condendam legem humanam necessaria sunt hæc conditiones; ut sit iusta; ut promulgetur; ut feratur à legitimo Superiore, habente publicam potestatem, & ob commune bonum immediatè, vel mediatè; ut non sit inutilis communitati, alioqui non obligat, nisi postea fiat utilis. *ibid. num. 3 & seq.*

3. Subditus cui certo constat legem esse magis noxiam quam utilem, præciso scandalo, non tenetur eam servare. *ibid. num. 11.*

4. Lex dividi potest in quatuor membra, videlicet in legem æternam divinam, humanam & naturalem. *ib. p. 2. nu. 1.* Lex æterna est ipsa mens divina quæ ab æterno omnia ordinavit. *ibid. num. 2.*

5. Lex divina est illa quæ vim habet, quatenus à Deo proficiscitur, ut est lex Mosaica & Evangelica. Rursus lex divina subdividitur in divinam naturalem, & divinam positivam. Divina naturalis est illa, qua præcipitur idem quod præcipitur à lege naturali, ut sunt ea quæ in præceptis Decalogi continentur. Divina positiva est illa, qua præcipitur aliquid quod lege naturali non est sancitum, ut est præceptum confessionis ante sumptionem Eucharistiæ. *ib. n. 3. & 4.*

6. Lex humana est illa quæ fertur auctoritate humana, dependenter tamen à Deo, sive feratur potestate sæculari, ut à Rege, vel Imperatore, sive Ecclesiastica potestate, ut à Papa, Concilio, &c. *ibid. n. 5 & 6.*

7. Lex naturalis est ipsamet convenientia, seu inconvenientia rei cum recta ratione. Alia est per se nota & indemonstrabilis; alia quæ non est ita clara & per se nota, potestque aliquis excusari ab illius transgressione ob invincibilem ignorantiam. Lex naturalis non potest mutari, nisi mutentur circumstantiæ & materia. *ibid. n. 7 & seq.*

8. Lex naturalis rursus dividitur in naturalem gentium, quam omnes homines naturali ratione ducti constituunt; &

& civilem, quæ simpliciter auctoritate hominum discernitur
ibid. num. 13. & seq.

A quo lex possit ferri, & quæ conditiones requirantur.

9. Lex ferri potest & debet ab habente publicam potestatem, jurisdictionem & vim cogendi. *ibid. parit. 3. n. 1.*

10. Pater potest quidem præcepta filiis imponere potestatem dominativam, seu æconomicam, non vero potestatem jurisdictionis. Item iudices ordinarii possunt quidem præcepta juxta metas & terminos suæ jurisdictionis ferre in materia sibi subjecta, non tamen possunt leges propriè acceptas condere, nisi sint primates in tali ordine, & primaria fulgeant potestate. *ibid. n. 2. & seq.*

11. Leges Ecclesiasticæ, potestate à Christo accepta immediate, ferri possunt à Summo Pontifice in toto orbe, & civiles in territorio subdito. *ibid. n. 5.*

12. Populus revocare nequit potestatem condendi leges Imperatoribus concessam, alioquin sequeretur perturbatio in Republica *ibid. n. 6.*

13. Reges possunt pro suo regno leges ferre, aliique Principes, Duces, &c. Supremi, qui Superiorem in jurisdictione temporali non agnoscunt. Præterea, Regina, quæ est regni domina, etiam contracto matrimonio, nisi vices suas marito committat. Communitates quoque perfectæ, seu Republicæ quæ per seipsas gubernantur, qualis est Veneta, Genuens, Leodiensis, &c. civitates quæ in se retinent potestatem aliquam supremæ Republicæ, possunt leges ferre pro territorio ipsis subiecto. Item Legati Summi Pontificis, seu Nuntii Apostolici in sua provincia: Legati Principum quoque possunt facultatem ferendi leges alteri delegare: & Concilia generalia, si fiant auctoritate Summi Pontificis: Generalesque religionum à Summo Pontifice approbatarum possunt leges & statuta facere. Reliqui vero Prælati possunt tantum ea præcipere, quæ ad observantiam regulæ sunt accommodata; hinc fit ut subditi non teneantur obedientiam præstare Prælato dispensanti in regula sine causa, aut præcipienti transitum ad arctiorem regulam, aut viris religiosi clausuram perpetuam. *ibid. num. 7. & seq.*

14. Similiter possunt Episcopi, Patriarchæ & Archiepiscopi in suis diocæsiibus leges Ecclesiasticas condere; modo tamen

tamen non ferant in rebus gravioribus, aut contra jus commune. Cardinales quoque possunt in loco, seu Ecclesia sui tituli ferre leges obligantes suum territorium. Idem dic de Abbatibus exemptis, aliisque similibus Prælati respectu suorum territoriorum, nisi aliunde constet hoc ipsis veniunt esse, & modò non sint contra jus commune. *Ibid. num. 21. & seq.*

15. Capitulum quoque Ecclesiæ Cathedralis potest mortuo Episcopo, leges & statuta facere, duratura, donec revocentur ab Episcopo successore; secus dicendum de Capitulis aliarum Ecclesiarum, Collegiorum, & similibus: his enim non competit jus ferendi leges propriè acceptas, nisi id à legitimo Superiore obtinuerint. *Ibid. num. 29. & 31.*

16. Omnes quibus potestas condendi leges competit per jurisdictionem delegatam, possunt leges condere; unde infer Senatuum Mediolanensem posse leges & statuta facere. *Ibid. n. 32. & 33.*

17. Non est probabile Summum Pontificem delegare posse alicui facultatem ferendi leges in totam Ecclesiam independentem ab approbatione speciali ipsius Summi Pontificis. *Ibid. n. 34.*

18. Nulla apparet ratio implicantiæ, cur potestas ferendi leges feminis à Summo Pontifice delegari non possit. *Ib. n. 35.*

19. Non constat sanctis Patribus datam fuisse facultatem ferendarum legum, neque illorum sententiæ vim legis habent per se; sicut neque decreta particularium Episcoporum vel Conciliorum, nisi à Summo Pontifice approbentur, vel jam fuerint approbata. *Ibid. num. 36. & seq.*

20. Promulgatio, seu publicatio est conditio necessaria ad legis obligationem inducendam, ut diximus paulò ante, cum egimus de conditionibus requisitis ad legem condendam. Nomine autem *publicationis*, non solum intelligitur ea, quæ fit voce præconis, sed etiam ea, quæ fit affigendo legem in loco publico: quamquam Deus efficere potest, ut leges obligent per solam voluntatem Superioris exterius sufficienter expressam. Ad legis obligationem non requiritur ut singulis intimetur, sed sufficit ut publicè promulgetur: & qui interfuerunt dum lex a Rege vel Principe condebat, non tenentur eam servare ante ipsius publicationem. Similiter interpretatio legis facta auctoritative non habet vim legis ante promulgationem. Epistolæ quoque Pontificiæ non habent vim legis ante publicationem; sicut neque lex revocatoria alterius legis

antiquæ. Item regulæ Cancellariæ publicationem requirentes, ante publicationem non sunt propriæ leges. *ib. punct. 4. n. 6. & seq.*

21. Petes, ubi, & quæ promulgatio legis faciendæ sit, ut lex obligare incipiat? Respondetur legem sufficienter promulgatam in loco competente & consueto, & acceptatam statim obligare omnes subditos, nisi aliter in lege exprimat: peccaretque subditus Summo Pontifici non obediendo legi quam sciret promulgatam revelatione tantum divina, vel miraculose in loco debito. *Ibid. num. 15. 17. 18. & 19.*

22. Non valet contractus celebratus ab eo qui ignorat promulgatam esse legem rescissoriam illius contractus: hinc invalida est donatio, facta à novitio ante duos menses professionis; excedensque taxam à lege constitutam in vendendo merces, tenetur excessum restituere, quamvis talis taxæ promulgationem ignoraverit. *Ibid. n. 20. & seq.*

23. Ad legem humanam condendam requiritur præerit lapsus termini à legislatore præscripti; debetque lex usu esse recepta & acceptata: tunc autem lex non censetur usu recepta, quando populus vel major pars prosequitur facere quod ante legis promulgationem præstare consueverat: quod si lex acceptetur tantum quoad unam partem, & non quoad totum, obligat solum quoad eam partem quæ acceptatur, non quoad aliam; sicut & lex acceptata in una provincia, & non in alia, obligat ubi est acceptata. *Ibid. num. 25. 27. 30. & 32.*

24. Petes, utrum quando lex acceptata est à majori parte communitatis, minor pars peccet legem non observando? Respond. peccare, & pœnam legis incurere, nisi fortè per inevitabilem ignorantiam excusetur. Unde excusatur à peccato, qui scit legem Pontificiam latam esse, & non observat eam, si sciat suam communitatem ob ignorantiam eam non observare: validumq; est matrimonium celebratum sine Parocho, & testibus, ubi non est acceptatum Tridentinum, quamvis sciant ipsius decreta. Quando dubitatur an lex promulgata acceptata fuerit, præsumitur acceptata. *ib. n. 34. & seq. & n. 44.*

25. Lex quæ non fuit acceptata ab aliqua communitate, potest in posterum acceptari; & consequenter obligationem parere: lex verò quæ semel fuit revocata, non obligat nisi iterum feratur à legislatore, quia per revocationem fuit extincta. *Ibid. num. 37. & 38.*

26. Possunt subditi iusta de causa supplicationem legisla-

tori porrigere, & interim legem non servare; præsumiturque legislator regulariter legem revocare, si taceat & supplicationi non respondeat. Et ut lex usu non recepta non obliget, sufficit tacitus Principis consensus: lex tamen non censetur sublata ex eo quod legis casus per multos annos non accidit; *ibid. num. 41. & seq.*

27. Ad substantiam & rationem legis non requiritur scriptura tamquam conditio necessaria; quando tamen hoc alibi usu receptum est, scriptura est de substantia legis. *Ibid. n. 49 & 50.*

De materia & subjecto legum.

28. Materia legis est illa, circa quam versatur lex, seu quæ præcipitur, vel prohibetur à lege; ut sunt actiones humanæ, actus quarumcumque virtutum; (non omnes simpliciter & collectivè) actiones ex se indifferentes; & actus interni qui à qua ratione, videlicet quatenus spectant ad complementum actus externi, possunt esse materia legum humanarum; ut patet in Ecclesia, quæ præcipiendo recitationem divini officii, simul etiam præcipit attentionem, quæ est actus internus; & dum præcipit confessionem annuam, simul etiam præcipit confessionem peccatorum mortalium inter-norum. Superior quoque potest aliquando in voto purè interno dispensare, modo illi manifestetur; imò multi volunt posse, etiam si non manifestetur. Similiter potest interna voluntas efficax furandi prohiberi sub censuris, licet huiusmodi voluntas sit conjuncta cum actu externo *ibid. punct. 5. num. 1. & seq. item num. 9. & seq.*

29. Petes, quinam legum obligatione afficiantur, seu quod sit subjectum legum? Resp. subjectum legis esse hominem subditum, capace[m] rationis juxta tenorem legis. Unde collige infideles Catechumenos non affici legibus Ecclesiasticis neque pueros rationis usu carentes, nisi ad rationis usum pervenerint; quod si dubitetur in illis de sufficienti usu rationis, non possunt vesci lacticiis & carnibus in die jejunii. *Ibid. punct. 6. n. 1. & seq. item n. 8 & 9.*

30. Amentes, dormientes, invincibiliter ignorantes & absentes tempore promulgationis, tenentur legibus, licet excusentur, qui tempore amentis carnes amentibus porrigunt; vel qui porrigunt etiam infidelibus in die jejunii,